

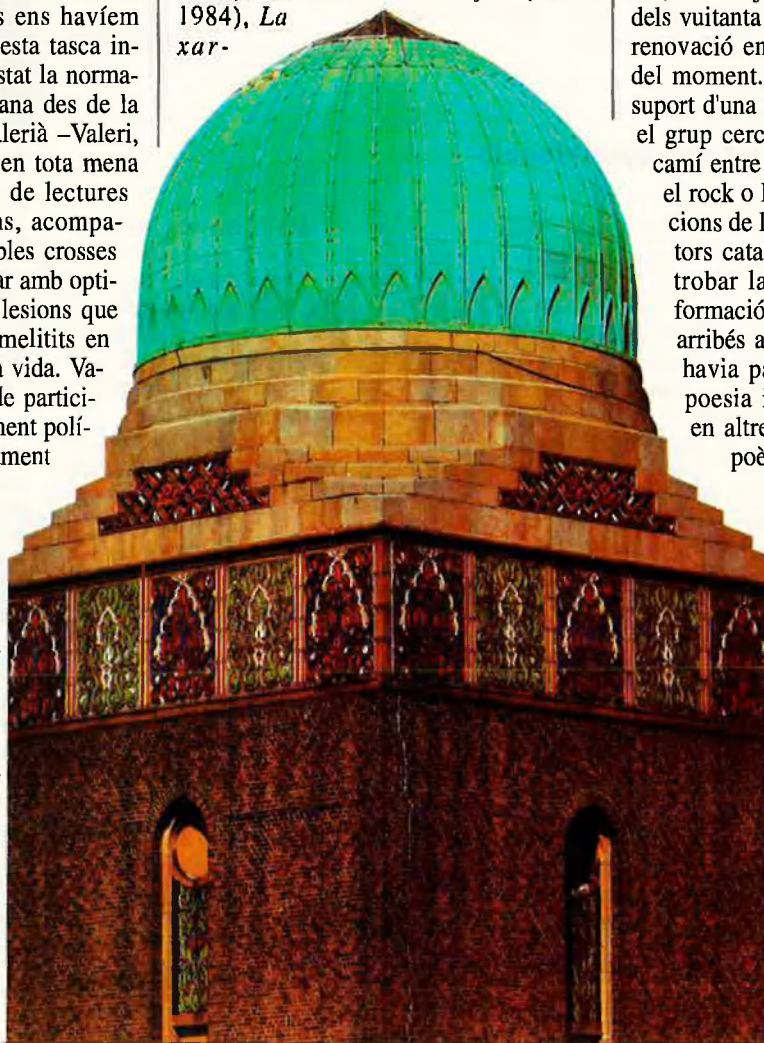
Valerià Pujol entre la narrativa i la poesia

El diumenge, 29 de març, a primera hora del matí, em trucava per telèfon Rafael Vallbona i m'anunciava desfet que durant la matinada havia mort Valerià Pujol. Com si m'haguessin donat un directe vaig començar a donar voltes pel menjador de casa intentant trobar la tranquil·litat necessària per poder tornar a la realitat i entendre les seves breus i emocionades paraules. Era per tots nosaltres un cop duríssim veure desaparèixer un company que havia estat interlocutor, mestre i fidel col·laborador en infinitat d'iniciatives per les quals ens havíem mogut durant anys en aquesta tasca ingrata i gratificant que ha estat la normalització de la cultura catalana des de la transició. Havia vist el Valerià –Valeri, com el coneixíem molts– en tota mena d'actes, de presentacions, de lectures poètiques, de publicacions, acompanyat de les seves inseparables crosses lluitant de valent per superar amb optimisme i energia les greus lesions que li havia produït una poliomeilitis en els primers anys de la seva vida. Valerià havia fet de tot, des de participar activament en el moviment polític –era regidor de l'Ajuntament de Premià de Dalt per Iniciativa– a pendre part en antologies, grups literaris i musicals i elaborar amb paciència i cura una obra que ara parla per ell. La poesia i la narrativa, així com una intensa tasca com a articulista, crític, traductor i director literari són l'herència del seu quefer continu des dels anys setanta. Resulta difícil abastar el gruix d'aquesta ingent trajectòria sense oblidar cap dels nombrosos volums en els quals va participar. Diversos premis com

el Carles Riba del 83 per *La trista veu d'Orfeu i el tornaveu de Tàntal* o el Documenta i el de la Crítica del 82 per *Interruptions* van confirmar una literatura que mostrava la seva fermesa com a poeta i com a narrador.

Sempre he cregut que la poesia ha estat el gènere més destacat de la seva obra. *El crit i la Paraula* (Arimany, 1973), *Doble fons* (Cristalls, 1977), *Destinatarí d'albes* (Mall, 1980), *Limite al nord només amb el teu sexe* (Font del cargol, 1981), *La trista veu d'Orfeu* (Proa, 1984), *La xar-*

xa del númida (Mall, 1986) i *Els breus estius* (3i4, 1989) havien desglossat una evolució que partia del realisme cap al simbolisme i desembocava en un surrealisme molt personal que demostrava la decidida recerca experimental que va mantenir durant tota la seva carrera. Aquest desig de subvertir l'arrel del llenguatge, d'experimentar sense concessions cap a noves vies el van fer combinar la poesia discursiva amb la participació amb grups transgressors com *Abissal*, un conjunt musical que a mitjans dels vuitanta va voler oferir una mica de renovació en l'ensopit panorama poètic del moment. Amb un rapsode i amb el suport d'una formació musical completa, el grup cercava unes tendències a mig camí entre el *reggae*, el *funky*, el jazz, el rock o la *bossa nova* en les adaptacions de la poesia de diferents escriptors catalans. Aquesta aposta no va trobar la repercussió suficient i la formació es va desintegrar sense que arribés a fructificar. Valerià Pujol ja havia participat en altres grups de poesia i música com Tricefàlia i en altres col·lectius exclusivament poètics. Durant el 1977 col·labora en els recitals del Prince-Congrés. Els escriptors per l'ús oficial del català, organitzats pel Congrés de Cultura Catalana. Animador incansable d'iniciatives, caldria recordar també la fundació de la col·lecció *Quaderns de la font del cargol*, on comença a presentar joves autors de la seva comarca que més tard anirant consolidant-se, com Rafael Vallbona, Pep Bras, Marc Lluch i molts altres. Infinitat de pròlegs avalen aquesta perpètua

voluntat de donar suport a noves veus. El 1986 publica l'antologia *Territoris* (Columna) que uneix els textos de vint-i-quatre poetes amb les il·lustracions de tres pintors. Poemes seus són inclosos així mateix en els volums *25 poetes del premi Amadeu Oller* (La Magrana, 1989) i *Les darreres tendències de la poesia catalana* (Laia, 1979).

En el terreny de la narrativa caldria posar èmfasi en la decidida recerca d'un model propi que parteix de la novel·la *Interruptus* (Ed. 62, 1982), una crònica del desencís generacional de la crisi ideològica de l'antifranquisme, fins a derivar en la narrativa eròtica que parteix dels models dels Miller, Bataille, Leiris o Apollinaire, entenent aquest gènere com la mística del sexe com a vehicle per a la transgressió. Els llibres de relats *Mantis i altres transformacions* (Mall, 1983), *Els conys saborosos* (Empúries, 1986) o *Terra de crims* (Laia, 1987) participen d'aquesta visió que complementava el cinisme amb l'acurat tractament formal dels textos. Durant els últims anys va dirigir la col·lecció eròtica de Pòrtic, en la qual va publicar un dels contes del recull *Deu claus al pany*.

Com en els seus dos últims llibres de poemes, Valerià Pujol va girar la mirada cap a Orient en la seva novel·la més recent, *Palmira* (Eumo, 1991) és una recerca el jo a través de la memòria i del viatge entès com a vagabundeig de l'ànima. La idealitat de la dona ens porta a una ventura mística que té en el mite els límits de la inseguretat personal. Els escenaris d'Orient Pròxim ofereixen un calidoscopi d'imatges on la violència quotidiana esdevé la gran descripció del conflicte permanent de la zona. Sensacions i realitats es confonen en el mosaic deformat de la literatura. Valerià s'havia sentit captivat pel món àrab i estava col·laborant en un congrés que s'ha de celebrar entre escriptors catalans i musulmans. No podrà assistir-hi.

David Castillo

El sud existeix

De tan sabudes, algunes coses passen a gaudir el mateix tracte que aquelles més ignorades. El "problema" de l'anomenat "Tercer Món" n'és un exemple: és omnipresent a poc que se segueixen els comentaris i les anàlisis de política internacional, per no parlar del noticiari televisiu quan donen espai a les desgràcies col·lectives: i, tanmateix, actuem com si no existira. La cosa és tan grossa i tan evident que la consciència ciutadana tendeix a no mirar-la massa de front i a la paràlisi davant l'angoixa de la impotència; amb una certa ingenuïtat es pot trobar un refugi en el fet de pensar que, d'un perill tan gran per a la supervivència, no poden deixar d'ocupar-se'n els governants. I certament el poder polític ha creat organismes *ad hoc* i programes nacionals i internacionals d'ajuda que es justifiquen a mitges per la solidaritat humana (o per la vella caritat) i per la prudència defensiva; en pocs casos, però, l'occident ric que ajuda es reconeix com a deutor dels pobres, en general no vol veure en quina mesura la seua riquesa és part de l'origen de la misèria de quasi tres quartes parts del món. Malauradament, a diferència del principi de llibertat, la solidaritat no gaudeix a hores d'ara de molt de prestigi ni implantació; i, també malauradament, les accions motivades per un pur càlcul defensiu de supervivència, que fins i tot des d'una racionalitat tecnològica i de lògica de mercat podrien i haurien de dirigir-se amb rapidesa a l'arrel del problema, prioritzen l'aspecte més primari i egoista: la coordinació internacional és amatent a fer més espeses les fronteres i a desarmar els pobres, fidels al "no passarà". En accions d'ajuda directa no es posa la mateixa passió ni s'aconsegueix tanta eficàcia, i això dóna ales a la creença desesperança que és consubstancial al sistema que no puga resoldre el problema.

Existeixen també organitzacions no governamentals testimonis d'una saludable negació de la impotència. En general, nascudes per motivacions altruistes, compensen la penúria de mitjans amb el voluntarisme i poden ser portaveus de lectures més crítiques i solidàries. La seua importància cal valorar-la no sols pels recursos que aporten i canalitzen, sinó també pel fet que incordien les

consciències i, contracorrent, denuncien el còmode egoisme individual o de campanar tot creant consciència planetària, és a dir, la consciència que ens agermana com a espècie i que pot ser l'única coherent amb la dimensió dels problemes que, literalment, amenacen la supervivència. Davant aquest panorama, la Universitat no pot ser còmplice silenciosa. La Universitat de València, en particular, vol contribuir a crear una consciència col·lectiva solidària i activa que faça seu el problema de milers de milions d'éssers humans; vol afavorir les relacions culturals amb els països pobres en diners però amb indefugibles tradicions milenàries patrimoni de la humanitat; i vol, també, canalitzar recursos i participar en projectes d'ajuda directa que puguen minvar el sofriment i la misèria. No és aquesta una pretensió estrambòtica ni excèntrica. La creació i transmissió de la cultura superior i la recerca són tasques definitòries i de la universitat i a elles es dediquen els esforços més importants; la connexió amb l'entorn cultural i productiu és atesa, encara que potser en menor mesura del que es reclama; però també hauria de ser objectiu de la Universitat participar en projectes col·lectius amb horitzons universals, la realització dels quals tinga més efecte sobre els valors que sobre rendibilitats immediates.

Ha arribat l'hora, però, de traduir en acció allò que només era literatura. El rector, al seu discurs d'obertura del curs, ja va anunciar com a propòsit el que ara podem dir que és una realitat: la creació, dins de la Fundació General de la Universitat, del "Patronat Sud-Nord, solidaritat i cultura" amb l'objectiu ambiciós de ser una contribució eficaç a un problema mundial. El Patronat naix amb els diners del llegat Manuel Castillo, amb el treball d'un grup de persones entusiastes i amb l'impuls i el suport de l'equip rectoral, però amb el programa d'activitats que té pràcticament enllestit confiem que aconseguisca adhesions de voluntats i contribucions econòmiques. Per poc que faça, sempre serà més que la retòrica o el plany. Com més faça més, contribuïrem a la justícia solidària.

Josep Martínez Bisbal
Vice-rector d'Estudis
de la Universitat de València